

The effects of domestic jobs on social structure from the perspective of men and women (Case study: Rural areas of Isfahan province)

Ahmad Hajarian

PhD in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

Abstract

Home-based businesses in urban areas are important for the development of social indicators. The purpose of this article is the effect of home-based jobs on the social structure from the perspective of men and women in urban areas of Isfahan province. The present research is applied research in terms of purpose and descriptive-causal research in nature. The statistical population of the study includes all employees in home-based businesses in Isfahan province, which according to the Statistics Center of Iran in November 2016 was 543073 people. Cochran's formula was used to calculate the statistical sample size, based on which the sample size is 384 Household was estimated. Then, using probabilistic sampling method, the questionnaires were distributed among 87 urban points of Isfahan province, which were randomly selected in 1400, so that half were distributed among women and the other half among men. The results showed that according to the variance explained from the perspective of women, the first to fourth factors are social harms, health system, participation and social relations and population structure, respectively. Also, from the perspective of men, the first to fourth factors are the health system, participation and social relations, social harms, and population structure.

Keywords: Small businesses, Social structure, Women and men, Urban areas, Isfahan province.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مطالعه و بررسی کسب‌وکارهای خرد و تأثیرهای آن بر ساختار اجتماعی از دیدگاه جنسیتی (مطالعه موردی: مناطق شهری استان اصفهان)

احمد حجاریان

دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

چکیده

کسب‌وکارهای خرد در مناطق شهری در راستای توسعه شاخص‌های اجتماعی دارای اهمیت می‌باشد. هدف این مقاله تأثیر کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی از دیدگاه زنان و مردان در مناطق شهری استان اصفهان می‌باشد. رویکرد مقاله براساس رویکرد جنسیتی بر اساس شاخص‌های نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و ساختار جمعیتی می‌باشد. پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع پژوهش‌های توصیفی - علی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شاغلان در کسب‌وکارهای خرد استان اصفهان می‌باشد که بر طبق اعلام مرکز آمار ایران در آبان سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۰۷۳۵۴ نفر بوده‌اند که از فرمول کوکران برای محاسبه حجم نمونه آماری استفاده شد که بر این اساس حجم نمونه برابر با ۳۸۴ خانوار برآورد شد. در ادامه با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی، پرسشنامه‌ها در بین ۸۷ نقطه شهری استان اصفهان که به صورت تصادفی در سال ۱۴۰۰ انتخاب شده‌اند به طوری که نیمی بین زنان و نیم دیگر در بین مردان توزیع شد. نتایج نشان داد با توجه به واریانس تبیین شده از دیدگاه زنان به ترتیب عامل اول تا چهارم آسیب‌های اجتماعی، نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی و ساختار جمعیتی می‌باشد. همچنین از دیدگاه مردان عامل اول تا چهارم نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی، ساختار جمعیتی می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: کسب‌وکارهای خرد، ساختار اجتماعی، زنان و مردان، مناطق شهری، استان اصفهان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۹ تاریخ بازبینی: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳

فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ۱۲، شماره ۱، پیاپی ۴۶، بهار ۱۴۰۲، صص ۱۴۷-۱۷۲

مقدمه و بیان مسئله

نقش اشتغال در پویایی زندگی انسان انکارناپذیر است و می‌توان آن را کانون ارتباطات انسان و اجتماع تلقی کرد. در جهت پویایی بی‌تردید زنان و مردان به‌عنوان اصلی‌ترین رکن در این فرایند تأثیر مستقیمی در توسعه جامعه دارند. دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان‌هایی است که همواره ذهن بشر را به خود به مشغول کرده است (دادورخانی، ۱۳۹۲، ص. ۱۸۵). توسعه که در ابعاد مختلفی از جمله اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی می‌باشد می‌تواند ساختارهای جامعه را متأثر و بالعکس ساختارهای اجتماعی بر آن اثرگذار باشد. این تأثیرپذیری و تأثیرگذاری سبب شده است تا برنامه‌ریزان به آن توجه و ابعاد آن را مطالعه نمایند. یکی از نمودهای توسعه بهبود و ارتقاء شاخص‌های اجتماعی می‌باشد.

راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکارهای خرد یکی از همین روش‌هاست که در سال‌های گذشته مورد توجه کشورهای گوناگون قرار گرفته است. کارفرما در محل زندگی خود با استفاده از امکانات موجود و قابل دسترس، اقدام به ایجاد کسب‌وکار نموده و برای خود و بعضاً سایرین اشتغال ایجاد می‌نماید (آلتنبرگ و مایر-استامر^۱، ۱۹۹۹، ص. ۱۶۹۳). اهمیت بحث کسب‌وکارهای خرد به اندازه‌ای است که در قانون اساسی کشور و برنامه‌های توسعه پنج‌ساله و چشم‌انداز بیست‌ساله کشور بر افزایش آن در میان جوامع شهری تأکید ویژه‌ای شده است به این صورت که برای دستیابی به این هدف در افق چشم‌انداز بیست‌ساله ۱۴۰۴، این مشاغل بایستی از ۱۲/۳ درصد سال ۱۳۸۵ به ۱۸/۴ درصد در سال ۱۳۹۰ و به ۲۵ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یابند. به این منظور رشد متوسط تقاضای کار در طول برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه به ترتیب ۳/۴ و ۳/۷ درصد در نظر گرفته شده است و تقریباً باید به میزان ۴/۵ میلیون نفر در برنامه پنجم توسعه، به‌کارگیری شود (سلامی و انصاری، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۸).

کسب‌وکارهای خرد به علت مزایای منحصر به فرد آنها در راستای تأثیرگذاری در شاخص‌های اجتماعی بسیار تأثیرگذار بوده و کشورهایی که در راستای تقویت این مشاغل به کار برده‌اند به نتایج چشمگیر مثبتی رسیده‌اند. راه‌اندازی کسب‌وکار با کمترین سرمایه اولیه، امکان کار به صورت پاره‌وقت، وجود دوره‌های آموزشی

کوتاه‌مدت، عدم نیاز به فضای قابل توجه و غیره، قابلیت‌های غیرقابل انکاری است که کسب‌وکارهای خرد داشته و الزام توجه جدی به این فرصت را آشکار می‌کند.

در قرن حاضر ساختارهای اقتصادی و اجتماعی به شکل پیچیده‌ای درهم‌تنیده شده‌اند که مداخله در یکی از آنها به‌طور چشمگیری بر دیگری تأثیرگذار خواهد بود. مناطق شهری در طول زمان با مسائل و مشکل‌هایی روبه‌رو بوده‌اند که از مهم‌ترین آنها، به‌ویژه در دهه‌های اخیر، مسئله اشتغال و چالش‌های مربوط به آن است به‌طوری‌که اشتغال از جمله معیارهای مؤثر و مهم در توسعه نواحی شهری است که همواره مورد توجه بوده است (قدیری معصوم و دیگران، ۱۳۸۹). متأسفانه در دهه‌های اخیر با توجه به مهاجرت‌های وسیع از نواحی شهری به شهری و افزایش خیل بیکاران، همچنین روی آوردن به مشاغل کاذب و...، استفاده از کسب‌وکارهای خرد در بین زنان و مردان جایگزین مناسبی در جهت رشد اقتصادی و اجتماعی می‌تواند باشد. همچنین دستیابی به اشتغال مناسب از الزام‌های یک جامعه شهری مطلوب است چراکه مهم‌ترین شرط برای رشد و توسعه اجتماعی، اولاً ایجاد ساختارهای اقتصادی و ثانیاً توجه به امر اشتغال است (کلیک و تیترا، ۲۰۱۱، ص. ۱۲۱۱). با توجه به اینکه جمعیت جامعه شهری اصفهان حدود ۷۳ درصد است (سالنامه آماری استان اصفهان، ۱۳۹۵)، کسب‌وکارهای خرد می‌تواند یکی از راه‌حل‌های مناسب برای رهایی از بسیاری مشکلات باشد چراکه کسب‌وکارهای خرد هزینه بالایی را برای بنگاه تحمیل نمی‌کند و می‌تواند راهکار مهم برای ایجاد اشتغال به شمار آید (تقی‌بیگی، ۱۳۹۳، ص. ۲۸۵). به‌طور متوسط سهم کسب‌وکارهای کوچک در بین کسب‌وکارهای مناطق شهری، ۷ درصد (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۵) است که با افزایش آن به حدود ۲۰ درصد می‌توان شاهد توسعه نواحی شهری بود.

ساختار واژه مبهمی است که در حوزه‌های مختلفی از دانش به‌کار می‌رود. با توجه به ابهامی که در مفهوم ساختار وجود دارد و جایجایی آن بین حوزه‌های مختلف و کاربرد در علوم مختلف محیطی، اجتماعی، شناخت آن نیز با ابهام‌هایی همراه است. به‌طور کلی می‌توان گفت در شناسایی ساختار، یک کل یا یک نظام جست‌وجو می‌شود که رابطه ثابت و قانونمند میان اجزای آن برقرار است و رابطه ثابت شامل ترتیب اجزا نیز می‌شود (اهری، ۱۳۹۵، ص. ۵۸). ساختار اجتماعی اشاره

به ویژگی‌های ساختی دارد که تفکیک و تمیز اعمال مشابه در قلمروهای زمانی و مکانی مختلف را امکان‌پذیر می‌سازد و به آنها شکلی نظام‌مند می‌دهد. ساختار تشکیل شده از قواعد و منابعی که در بازتولید نظام‌های اجتماعی نقش دارند یعنی قواعدی که در تعامل اجتماعی قالب‌بندی می‌شود و برای کنشگران اجتماعی چگونگی کنش اجتماعی و نیل به اهداف را مشخص می‌سازند.

کارشناسان معتقدند توسعه کسب‌وکارهای خرد به معنای واقعی خود می‌تواند بستر مناسبی برای توسعه ساختارهای اجتماعی در مناطق مختلف و در مورد جوانان باشد و در صورت فعال شدن این بخش به‌طور یقین اجتماع ملی می‌تواند گام‌های ارزشمندتری در جهت توسعه بردارد. براساس پژوهش‌هایی که توسط دیدبان جهانی کارآفرینی در سال ۲۰۱۲ میلادی با در نظر گرفتن ۳۷ کشور جهان صورت گرفته، توسعه کسب‌وکاری خرد منجر به کاهش ۲ درصدی نرخ آسیب‌های اجتماعی به‌طور معناداری می‌شود (کوپر^۱، ۱۹۹۹، ص. ۱۴۵)؛ همچنین باعث افزایش مشارکت و انسجام می‌شود.

با توجه به اینکه یکی از مشکلات فراروی جامعه شهری اشتغال‌زایی است و بیکاری خود معضلات عظیم اقتصادی، اجتماعی و حتی فرهنگی به همراه دارد؛ لذا توجه به رفع این مشکل بایستی در رأس برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی دولت قرار بگیرد و نیز استقرار و سامان‌دهی کسب‌وکارهای خرد به‌عنوان یکی از راهکارهای توسعه شهری می‌تواند ضمن بالا بردن سطح اشتغال و در نتیجه درآمد، ضمن توسعه اقتصادی و اجتماعی در شهرها در جهت احیای سنت‌ها و ساختارهای اجتماعی عمومی در مناطق شهری و در واقع توسعه اجتماعی کمک کند. برای موفقیت در این زمینه و گسترش این نوع مشاغل بایستی راهکارها و سیاست‌های متناسب با فرهنگ، اقتصاد و اجتماع جامعه شهری اتخاذ شود و با دیدگاه و مدیریت صحیح و متناسب با شرایط طبیعی و انسانی پیش رفت تا نتیجه دلخواه که همانا از بین رفتن بیکاری، افزایش تولید، تقلیل هزینه‌ها و از همه مهم‌تر رسیدن به عدالت اجتماعی و اقتصادی، حاصل شود.

معضلات عدیده استان اصفهان در بخش اشتغال از یک طرف و همچنین در نظر گرفتن نرخ بیکاری ۱۵ درصدی در مناطق شهری استان اصفهان در فاصله سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۸ از طرف دیگر، سبب شده است تا برای برون‌رفت از این وضعیت به

کسب‌وکارهای خرد به‌طور ویژه نگرینسته شود (سالنامه آماری اصفهان، ۱۳۹۵). در نتیجه بدیهی است هر نوع از فعالیت‌های مرتبط با کسب‌وکارهای خرد موجب بروز تحولات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی در مناطق مختلف می‌شود که ایجاد این نوع از کسب‌وکارها به‌عنوان یکی از پیامدهای قابل تعمق و بررسی تحولات موردنظر می‌باشد. در سال‌های اخیر سهم خانوارهای زن سرپرست از کل خانوارهای ایرانی روندی صعودی داشته است. در کنار رشد کمی، تغییرات کیفی در ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی این گروه از زنان از قبیل ترکیب سنی، تحصیلی و درآمدی و فقر اقتصادی بخش قابل تأملی از این خانوارها این موضوع را به مرور و بیش‌ازبیش از یک پدیده جمعیتی نسبتاً طبیعی به موضوعات اجتماعی از جنس آسیب تبدیل کرده است.

۱. اهداف و سؤال‌های پژوهش

با توجه به اینکه از خصایص عمده کسب‌وکارهای خرد این است که توسط زنان انجام می‌شود و آنان حدود ۶۱ درصد از جمعیت را تشکیل داده‌اند و همچنین اهمیت موضوع، سؤال پژوهش حاضر آن است که کسب‌وکارهای خرد چه تأثیرهایی بر ساختار اجتماعی مناطق شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان و مردان دارند؟

۲. فرضیه‌ها

با توجه به سؤال فوق فرضیه‌های ذیل مطرح می‌شود:

- ۱- به نظر می‌رسد کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان اثرهای مطلوب داشته باشد که در یافته‌ها شامل دو فرضیه فرعی به تفکیک از دیدگاه زنان و مردان می‌باشد.
- ۲- بین زنان و مردان از نظر اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۳. پیشینه پژوهش

احمدی و همکارانش در سال ۱۳۹۶ در رابطه با کسب‌وکارهای خرد پژوهشی انجام داده و بیان کردند: امروزه این مشاغل از بخش‌های حیاتی و ضروری فعالیت‌های اقتصادی کشورهای پیشرفته محسوب می‌شوند. مشاغل خرد از نظر ایجاد شغل، نوآوری در عرضه محصول یا خدمات، موجب تنوع و دگرگونی زیادی در اجتماع و

اقتصاد هر کشور می‌شود. همچنین برای جوانان، این مشاغل نقطه شروع مناسبی برای راه‌اندازی کسب‌وکار شخصی است. نتیجه این پژوهش، شناسایی موانع مشاغل خرد در سطح شهر قزوین، اولویت اول تأمین منابع مالی و قوانین دست‌وپاگیر در اولویت دوم می‌باشد.

ایزدی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با نام اهمیت و جایگاه ویژه اقتصادی و فرهنگی صنایع دستی و نقش تشکلهای تعاونی در توسعه این صنعت مهم‌ترین موانع گسترش کسب‌وکارهای خرد را چنین برمی‌شمرند: فقدان بخش غیردولتی نیرومند، پراکندگی مناطق تولیدی و دوری از بازار که موجب تحمیل هزینه‌های اضافی تولید می‌شود، ضعف بنیه مالی افراد که غالباً فقیر هستند، بالابودن سود تسهیلات بانکی و نبودن کارگاه‌های مدرن و مجهز.

رودگر نژاد و کیاکجوری (۱۳۸۹) در پژوهشی با نام چالش‌ها و موانع توسعه کسب‌وکارهای خرد، مهم‌ترین راهکارهای توسعه این نوع کسب‌وکارها را چنین برشمردند: به‌کارگیری سیاست‌های تشویقی و حمایتی از صنایع کوچک به‌خصوص تولیدات خانگی، اتخاذ راهکارها و راهبردهای توسعه صادرات تولیدات خانگی، سیاست‌های حمایتی در بازاریابی، بازاریابی و تبلیغات در سطح جهانی، توسعه همه‌جانبه توانمندی‌های فنی و فناورانه از طریق برنامه‌های اجرایی در سطح کلان کشور، استفاده از شیوه‌های آموزشی جدید، تشویق و ترغیب کارآفرینان خانگی به استفاده از نوآوری و خلاقیت‌های تولید محصولات ویژه و منحصر به فرد، و تأمین نیازهای مالی و اعتباری از طریق تعدیل سیاست‌های مالی و پولی برای تأمین نیازهای مالی، محدودیت‌های بازرگانی، صادراتی و قوانین حقوقی.

ریفالد (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان مشاغل خانگی روستایی و نقش آنها بر زندگی روستاییان به این نتیجه رسید که این مشاغل بر زندگی شخصی افراد به‌ویژه بر روی توازن کار و زندگی تأثیر مثبتی نداشتند؛ همچنین ساعت کار طولانی و نامشخص بودن زمان کاری و زندگی را از مشکلات این مشاغل بیان کرد.

مطالعات و پژوهش‌های متعددی به بررسی ابعاد مختلف کسب‌وکارها چه در حوزه کلان و چه در حوزه خرد در ایران صورت گرفته است. بررسی مهم‌ترین نظریه‌ها و البته محورهای مورد تأکید محققان مختلف در دنیا، راهکار مناسبی برای ترسیم نظری این مطالعه و بهره‌مندی از دیدگاه‌های موجود در این حوزه است. آنچه تاکنون به‌طور گسترده به آن توجه شده است مباحث مربوط به ابعاد (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و...) موضوع کسب‌وکارها و عوامل مرتبط با آن است و در این بین،

برخی از صاحب‌نظران داخلی و خارجی به مقوله مشاغل و عوامل مرتبط با آن توجه داشته‌اند و مباحثی پیرامون کارآفرینی، رقابت‌پذیری، بازارگرایی، مشاغل خانگی، ارائه مدل‌های توسعه‌ای و... را بررسی کرده‌اند؛ لذا وجه‌تمایز و نوآوری این پژوهش با سایر مطالعات در استفاده از رویکرد جنسیتی و درصدد اینک دیدگاه زنان و مردان به صورت مجزا در کنار هم تطبیق داده شوند، بوده است.

۴. چارچوب نظری

کسب‌وکار خرد به‌مثابه سازمانی است که اصلی‌ترین تصمیم‌ها و برنامه عملیاتی برای انتقال و جایگزینی رهبری، تحت‌تأثیر و نفوذ اعضای آن قرار دارد که این اعضا در مالکیت آن سازمان نقش اصلی بر عهده دارند (اهری، ۱۳۹۵، ص. ۵۴). توافق کمی در مورد تعریف بنگاه‌های کوچک و متوسط وجود دارد. براساس تعریف اتحادیه اروپا کسب‌وکارهای خرد، کسب‌وکارهای تولید خدماتی هستند که کارکنان آنها کمتر از ۲۵۰ نفر می‌باشند. تقسیم‌بندی بنگاه‌های کوچک و متوسط بدین‌قرار می‌باشد: بنگاه‌های خرد (۱-۹ نفر کارگر)، بنگاه‌های کوچک (۱۰-۴۹ نفر کارگر)، بنگاه‌های متوسط (۵۰-۲۴۹ نفر کارگر) (ایزدی، ۱۳۹۵، ص. ۲۵).

مبحث ساختار اجتماعی جامعه شهری از کلیدترین مباحث جامعه‌شناسی به‌خصوص جامعه‌شناسی شهری کلان است که در قالب حوزه واقعیت اجتماعی همواره موردتوجه عالمان علوم اجتماعی بوده است (ریترز، ۱۳۹۴، ص. ۸۲). پیتر بلاو در تبیین مفهوم ساختار اجتماعی در کنار طرح پارامترهای مربوط به ساختار اجتماعی از مفهوم موقعیت اجتماعی مردمان که مناسبات نقش و کنش متقابل اجتماعی افراد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد استفاده می‌نماید. به نظر او وقتی از ساختار اجتماعی صحبت می‌نماییم باید از انفکاک میان مردم سخن بگوییم زیرا ساختارهای اجتماعی به‌گونه‌ای مفهوم‌بندی می‌شوند که ریشه در تمایزهای اجتماعی‌ای دارند که سازنده روابط نقش و پیوستگی‌های اجتماعی آنها هستند. به تعبیری دیگر محیط‌های اجتماعی که ما در آن زندگی می‌کنیم تنها شامل مجموعه‌های اتفافی رویدادها یا کنش‌ها نیستند. نظم‌های اساسی یا الگومندهایی در چگونگی رفتار مردم و در روابطی که با یکدیگر برقرار می‌کنند وجود دارند که مفهوم ساخت اجتماعی به این نظم‌ها اشاره دارد (گیدنز، ۱۳۷۷، ص. ۲۱) به نظر اسملسر ساختارها دلالت بر مناصب فرافردی دارند. به عبارتی واحدهای اصلی ساختار اجتماعی، نه اشخاص بلکه وجوه انتخابی رفتار متقابل اشخاص مانند نقش‌ها و سازمان اجتماعی است که اشاره

به خوشه‌های ساختاری نقش‌ها دارد.

در اهمیت اثرات کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی همین بس که این مشاغل به‌منزله راه‌حلی متناسب با شرایط زندگی و فردی اجتماعی می‌تواند باعث ارتقای وضعیت اجتماعی آنان شود، به طوری که اکثر صاحبان‌نظران بر این باورند که کار کردن در خانه، به ایجاد الگوهایی که افراد با یکدیگر برقرار می‌نمایند منتهی و سبب ارتقاء مناسبات و موقعیت اجتماعی آنها از طریق این روابط می‌شود (غلامی، ۱۳۹۱، ص. ۵)؛ همچنین متخصصان آن را مهم‌ترین راهکار توسعه در کشور حساب می‌کنند (ایزدی، ۱۳۹۵، ص. ۳۸).

در ادامه به‌صورت کلی به بررسی نظریه‌های موجود در زمینه ادبیات پژوهش که در تهیه پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است، پرداخته شده است:

۴-۱. بعد آسیب اجتماعی

آسیب‌های اجتماعی هم از تعدد و هم از تنوع برخوردار است. در واقع از لحاظ سبب‌شناسی، یکی از مؤلفه‌ها یا عوامل مؤثر در حوزه‌های آسیب‌های اجتماعی موضوع اشتغال و بیکاری است. البته این به‌منزله این نیست که بیکاری تنها عامل آسیب‌های اجتماعی است و یا همه کسانی که درگیر آسیب‌های اجتماعی می‌شوند الزاماً بیکارند و آنهایی که درگیر این آسیب‌ها نمی‌شوند الزاماً شغل دارند، اما نمی‌توانیم نقش اشتغال را در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نادیده بگیریم. در حقیقت اشتغال عاملی کلیدی و تأثیرگذار در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است ولی تنها عامل نیست. برای سنجش رابطه کسب‌وکارهای خرد و آسیب‌های اجتماعی این نکته قابل‌توجه است که جهت اشتغال باید در فضاهایی همچون کارگاه، خانه و یا مغازه، افراد به‌کار فکری یا یدی اقتصادی مشغول باشند. اشتغال که به معنای حضور افراد جامعه در این فضاها می‌باشد از دو جهت در کاهش آسیب‌های اجتماعی تأثیرگذار است: نخست آنکه افراد در گروه‌هایی که در این فضاها ایجاد می‌شوند هویت‌یابی می‌کنند و از حمایت اجتماعی برخوردار می‌شوند. دوم آنکه فرد شاغل با حضور در این فضا به درآمد و تأمین مالی منجر می‌شود که این مسئله منزلت اجتماعی را به‌دنبال دارد و می‌تواند باعث عدم گرایش فرد شاغل به آسیب‌های اجتماعی شود.

۴-۲. بعد نظام بهداشت و درمان

بررسی مطالعات انجام شده در حوزه کسب‌وکارها و به خصوص کسب‌وکارهای خرد

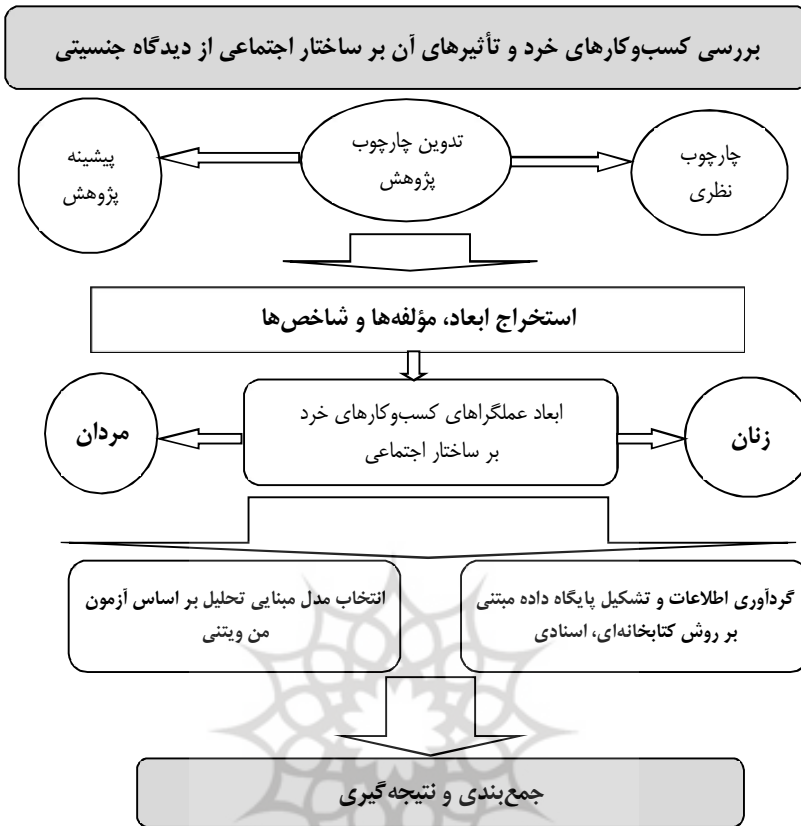
نشان می‌دهد که در غالب موارد، به‌عنوان یک ظرفیت مناسب و به‌تبع آن پیامدها و آثار زیادی برای آنان شده است. ایجاد این کسب‌وکارها موجب ارتقای عزت نفس، کسب وجهه، منزلت اجتماعی، تعامل اجتماعی و مشارکت می‌شود که از عوامل توانمندی اجتماعی می‌باشند. از لحاظ سلامت روانی، توسعه کسب‌وکارهای خرد در شهر باعث افزایش رفاه ذهنی و عینی شهریان و بالارفتن سطح زندگی آنان، افزایش اعتماد و گسترش روابط اجتماعی می‌شود که نتیجه آن توانمندی اجتماعی و روانی شهریان و بهبود نظام سلامی و بهداشت آنان می‌شود.

۳-۴. بعد مشارکت و ارتباطات

مشارکت در نواحی شهری به مفهوم سامان‌دهی رابطه متقابل انسان شهری با محیط جغرافیایی با بهره‌وری بهینه در سطوح مختلف می‌باشد. این مهم در گذشته از طریق نظام‌های همکاری گروهی در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و تولید کشاورزی انجام می‌گرفت. امروزه نیز برای دستیابی به یک فرایند پایدار متکی به خود و درون‌زا، بازنگری به سازماندهی مشارکت و ارتباطات اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. با مشخص شدن اقتصاد، انسان و محیط زیست به‌عنوان سه رکن اساسی در توسعه همه صاحب‌نظران در امر توسعه کسب‌وکار و به‌ویژه کسب‌وکارهای خرد بر مشارکت مردمی شهریان در طرح‌های توسعه اشتغال شهری بیش از گذشته پافشاری می‌کنند. این افراد همچنین توسعه مشارکت و ارتباطات را بدون داشتن درآمد و شغلی مناسب غیرممکن می‌دانند.

۴-۴. بُعد ساختار جمعیتی

هابس و همکاران (۲۰۰۹) کسب‌وکار و فرایندهای ناشی از آن را به‌عنوان یکی از علل اساسی تغییر در ساخت و کارکرد مسائل جمعیتی مطرح می‌دانند. بر اساس نظر فان کسب‌وکارهای خرد بر اسلوب جمعیت بسیار اثرگذار می‌باشد به‌نحوی که نرخ فعالیت‌های اقتصادی تحت تأثیر عواملی چون رشد کلی جمعیت، تغییرهای باروری، مرگ‌ومیر و تحولات ساختار سنی و شرایط اقتصادی و اجتماعی قرار دارد. کسب‌وکارهای خرد با ایجاد درآمد و رفاه بیشتر در خانواده در فرزندآوری بیشتر نقش مؤثر دارند.

منبع: (طراحی توسط نویسنده)

شکل (۱): مدل نظری پژوهش بر مبنای

۵. روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع پژوهش‌های علی است. جامعه آماری شامل کلیه شاغلان در کسب و کارهای خرد استان اصفهان که عمدتاً از نوع صنایع دستی می‌باشد که بر طبق اعلام مرکز آمار ایران در آبان سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۰۷۳۵۴ نفر بوده‌اند که از فرمول کوکران برای محاسبه حجم نمونه آماری استفاده شد که بر این اساس حجم نمونه برابر با ۳۸۴ خانوار برآورد شد که به‌طور نصف میان پاسخ‌دهندگان توزیع شد. در ادامه با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی، پرسشنامه‌ها در بین ۸۷ نقطه شهری استان اصفهان که به صورت تصادفی در سال ۱۴۰۰ انتخاب شده‌اند توزیع شد. با توجه به شرایط

کرونایی، محدودیت‌هایی در گردآوری داده‌ها و دسترسی به نمونه‌ها و تکمیل پرسشنامه وجود داشت. لذا با توجه به شرایط مذکور، پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت. بخش اول مربوط به مشخصات فردی پاسخگویان شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، شغل، تعداد خانوار و درآمد بود. بخش دوم مربوط به اثرات کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی پاسخگویان و در قالب طیف لیکرت پنج‌سطحی (خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با نظر اصلاحی استادان و کارشناسان دانشگاهی و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. در پژوهش حاضر از روش آلفا کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتبار ابزار اندازه‌گیری استفاده شده است. ضریب پایایی و روایی متغیرهای مورد بررسی به شرح جدول (۱) مشخص شد.

جدول (۱): مقادیر آلفا کرونباخ به تفکیک زنان و مردان

نمونه مورد مطالعه	متغیر	آلفای کرونباخ	KMO	Barttlets	Sig
مردان	عوامل اجتماعی	۰/۸۷۴	۰/۸۲۱	۰/۴۱۵/۴۳۲	۰/۰۰
زنان	عوامل اجتماعی	۰/۸۸۲	۰/۸۴۱	۱/۳۲	۰/۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهش)

۶. یافته‌ها

۶-۱. آمار توصیفی

یافته‌های پژوهش نشان داد که جامعه آماری مورد مطالعه از نظر جنسیت، ۱۶/۴ درصد زن و ۸۳/۶ درصد مرد بودند. از نظر تحصیلات ۴۶/۷ درصد از پاسخگویان سواد خواندن و نوشتن، ۴۸/۳ درصد دارای مدرک سیکل، ۴/۲ درصد دارای دیپلم و ۰/۸ درصد دارای لیسانس بودند. میانگین سن پاسخگویان ۴۷/۷ (انحراف معیار: ۹/۵۵) سال بود که جوان‌ترین آنها ۲۰ سال و مسن‌ترین آنها ۶۱ سال داشت. اکثر پاسخ‌دهندگان که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند با درصد فراوانی ۹۱/۶ متأهل و ۸/۴ درصد مجرد هستند. نتایج پژوهش گویای این مطلب است که ۳۲/۵ درصد از پاسخگویان عنوان کرده‌اند که بیمه بوده و ۶۷/۵ درصد فاقد بیمه می‌باشند.

۶-۲. آمار استنباطی

در این بخش دو فرضیه اصلی پژوهش مورد آزمون قرار گرفته است. اطلاعات مربوط

به این دو فرضیه از پرسشنامه طراحی شده استخراج شده است.
آزمون فرضیه ۱: به نظر می‌رسد کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان اثرهای مطلوب داشته باشد.
فرضیه فرعی ۱: به نظر می‌رسد کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری از دیدگاه زنان شهری اثرهای مطلوب داشته باشد.
H0= انتظار می‌رود کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری از دیدگاه زنان شهری اثرهای مطلوب نداشته باشد.
H1= انتظار می‌رود کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری از دیدگاه زنان شهری اثرهای مطلوب داشته باشد.

برای بررسی همبستگی درونی و دسته‌بندی اثرات اجتماعی کسب‌وکارهای خرد در نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان در قالب چند عامل محدود، و تعیین مقدار واریانس تبیین شده به‌وسیله هر کدام از عامل‌ها، از روش تحلیل عاملی استفاده شد. هدف از این کار، دستیابی به ابعادی است که به صورت پنهانی در مجموعه گویه‌ها وجود دارد ولی به آسانی قابل مشاهده نمی‌باشد.

آزمون KMO و بارتلت

میزان KMO و بارتلت محاسبه شده برای داده‌های مربوط به کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان در جدول (۲) ارائه شده است. مقدار KMO به‌دست آمده برابر با ۰/۸۴۵ است که نشان می‌دهد وضعیت داده‌ها برای تحلیل عاملی در این نواحی مناسب است. مقدار بارتلت محاسبه شده نیز برابر با ۱/۶۲ است که در سطح یک درصد معنی‌دار می‌باشد. بنابراین در کل، داده‌ها در این زمینه، جهت تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول (۲): میزان KMO و بارتلت محاسبه شده از دیدگاه زنان

مجموعه مورد تحلیل	اثرات کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی از دیدگاه زنان
مقدار KMO	۰/۸۴۵
مقدار بارتلت	۱,۶۲
سطح معنی‌داری	۰/۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهش)

مقدار ویژه و تعیین عوامل

در پژوهش حاضر، چهار عامل که مقدار آنها بزرگ‌تر از عدد یک بود، به‌عنوان اثرهای

کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان استخراج شد. جدول (۳) تعداد عوامل استخراج شده، همراه با مقدار ویژه هر یک از آنها، درصد واریانس و فراوانی تجمعی درصد واریانس عوامل، ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که در مناطق شهری استان اصفهان عامل اول با مقدار ویژه ۸/۰۶، بیشترین سهم (۲۶/۰۱) را در تبیین واریانس کل متغیرها دارد. در مجموع چهار عامل مذکور توانسته‌اند ۶۹/۱۳ درصد از کل واریانس متغیرها را از دیدگاه زنان تبیین کنند.

جدول (۳): نمایی از عوامل پژوهش و سهم هر یک از آنها

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین‌شده	درصد واریانس تجمعی
اول	۸,۰۶	۲۶,۰۱	۲۶,۰۱
دوم	۵,۰۷	۱۶,۳۶	۴۲,۳۷
سوم	۴,۳۹	۱۴,۱۸	۵۶,۵۶
چهارم	۳,۸۹	۱۲,۵۷	۶۹,۱۳

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نام‌گذاری و چرخش عوامل

جدول (۴) مربوط به عوامل نام‌گذاری شده در مناطق شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان، متغیرهای مربوط به هر یک از عامل‌ها و مقادیر بار عاملی هر متغیر است. با توجه به مقدار واریانس تبیین شده مربوط به عوامل مختلف، عامل اول با درصد واریانس تبیین شده ۲۶،۰۱ بیشترین سهم را از مجموع اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان داشته است که به نام «آسیب‌های اجتماعی» نام‌گذاری شده و شامل متغیرهایی مانند کاهش دزدی و سرقت، کاهش جرم و بزهکاری، کاهش اعتیاد، کاهش مفاسد اخلاقی، کاهش نزاع و درگیری، کاهش طلاق، آرامش خاطر افراد شهری، کاهش ناهنجاری در خانواده است. عامل دوم به نام «نظام سلامت و بهداشت» نام‌گذاری شده و شامل متغیرهای افزایش کیفیت زندگی، افزایش امید به زندگی، تنش‌های جسمی و روانی، بهبود بهداشت و سلامت، بهبود سطح تغذیه، افزایش تعداد مراکز بهداشتی، اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و...) و کاهش بیماری‌ها است. سومین عامل مشخص شده «مشارکت و ارتباطات اجتماعی» است که شامل کاهش انزای خانواده، افزایش پیوند خانوادگی، افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی، مشارکت سیاسی (مثل

انتخابات)، افزایش تعاون و مشارکت، افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی، افزایش انسجام اجتماعی است.

«ساختار جمعیتی» به‌عنوان چهارمین عامل از اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی در استان اصفهان از دیدگاه زنان می‌باشد که اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده، افزایش افراد باسواد، کاهش سن ازدواج، کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند، تمایل برای داشتن فرزند به‌وجود آمده است.

جدول (۴): ضریب عاملی دوران یافته شاخص‌های اجتماعی از دیدگاه زنان

بار عاملی	متغیرها	نام عامل
۰/۸۹۶	کاهش دزدی و سرقت	آسیب‌های اجتماعی
۰/۸۵۸	کاهش جرم و بزهکاری	
۰/۶۶۵	کاهش اعتیاد	
۰/۵۹۳	کاهش مفاسد اخلاقی	
۰/۸۲۵	کاهش نزاع و درگیری	
۰/۸۵۸	کاهش طلاق	
۰/۹۳۴	آرامش خاطر افراد شهری	
۰/۹۱۶	کاهش ناهنجاری در خانواده	
۰/۹۲۸	اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و....)	نظام سلامت و بهداشت
۰/۷۸۶	کاهش بیماری‌ها	
۰/۷۸۷	افزایش کیفیت زندگی	
۰/۷۲۳	افزایش امید به زندگی	
۰/۸۳۳	تنش‌های جسمی و روانی	
۰/۷۳۴	بهبود بهداشت و سلامت	
۰/۸۴۰	بهبود سطح تغذیه	
۰/۶۰۳	افزایش تعداد مراکز بهداشتی	مشارکت و ارتباطات اجتماعی
۰/۸۴۶	کاهش انزای خانواده	
۰/۷۸۴	افزایش پیوند خانوادگی	
۰/۸۸۵	افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی	
۰/۸۷۳	مشارکت سیاسی (مثل انتخابات)	

نام عامل	متغیرها	بار عاملی
	افزایش تعاون و مشارکت	۰/۸۰۱
	افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی	۰/۸۱۲
	افزایش انسجام اجتماعی	۰/۸۶۴
ساختار جمعیتی	اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده	۰/۹۶۴
	افزایش افراد باسواد	۰/۹۰۸
	کاهش سن ازدواج	۰/۹۰۰
	کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند	۰/۸۴۰
	تمایل برای داشتن فرزند	۰/۹۳۲

فرضیه فرعی ۲: به نظر می‌رسد کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان اثرات مطلوب داشته باشد.

H0= انتظار می‌رود کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان اثرهای نامطلوب داشته باشد.

H1= انتظار می‌رود کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان اثرهای مطلوب داشته باشد.

برای بررسی و آزمون فرضیه فوق نیز از روش تحلیل عاملی بهره گرفته شده است. نتایج این نوع تحلیل بر اساس تعدادی جدول در زیر آورده شده است.

آزمون KMO و بارتلت

میزان KMO و بارتلت محاسبه شده برای داده‌های مربوط به کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان در جدول (۵) ارائه شده است. مقدار KMO به دست آمده برابر با ۰/۸۵۴ بوده که نشان می‌دهد وضعیت داده‌ها برای تحلیل عاملی در این مناطق مناسب است. مقدار بارتلت محاسبه شده نیز برابر با ۱,۴۵ است که در سطح یک درصد معنی‌دار می‌باشد. بنابراین در کل، داده‌ها در این زمینه، جهت تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول (۵): میزان KMO و بار تلت محاسبه شده از دیدگاه مردان

مجموعه مورد تحلیل	اثرات کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی از دیدگاه مردان
مقدار KMO	۰/۸۵۴
مقدار بار تلت	۱,۴۵
سطح معنی داری	۰/۰۰

منبع: (یافته‌های پژوهش)

مقدار ویژه و تعیین عوامل

از دیدگاه مردان، تعداد ۵ عامل که مقدار آنها بزرگ‌تر از عدد یک بود، به عنوان اثرات کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان استخراج گردید. جدول (۶) تعداد عوامل استخراج شده، همراه با مقدار ویژه هر یک از آنها، درصد واریانس و فراوانی تجمعی درصد واریانس عوامل، ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که در مناطق شهری استان اصفهان عامل اول با مقدار ویژه ۷/۴۴، بیشترین سهم (۲۴/۰۲) را در تبیین واریانس کل متغیرها دارد. در مجموع چهار عامل مذکور توانسته‌اند ۶۵/۹۹ درصد از کل واریانس متغیرها را از دیدگاه مردان تبیین کنند.

جدول (۶): نمایی از عوامل پژوهش و سهم هر یک از آنها

عامل ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
اول	۷,۴۴	۲۴,۰۲	۲۴,۰۲
دوم	۵,۰۶	۱۶,۲۳	۴۰,۳۵
سوم	۴,۱۳	۱۳,۲۹	۵۳,۶۹
چهارم	۳,۸۱	۱۲,۲۹	۶۵,۹۹

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نام‌گذاری و چرخش عوامل

جدول (۷) مربوط به عوامل نام‌گذاری شده در مناطق شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان، متغیرهای مربوط به هر یک از عامل‌ها و مقادیر بار عاملی هر متغیر است. با توجه به مقدار درصد واریانس تبیین شده مربوط به عوامل مختلف، عامل اول با درصد واریانس تبیین شده ۲۴,۰۲ بیشترین سهم خود را از مجموع عوامل مربوط به اثرهای کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان داشته است که به نام «نظام بهداشت و درمان» نام‌گذاری

شده و شامل متغیرهایی مانند اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و...)، کاهش بیماری‌ها، افزایش کیفیت زندگی، افزایش امید به زندگی، تنش‌های جسمی و روانی، بهبود بهداشت و سلامت، بهبود سطح تغذیه، افزایش تعداد مراکز بهداشتی است. عامل دوم به نام «مشارکت و ارتباطات اجتماعی» است که شامل کاهش انزوای خانواده، افزایش پیوند خانوادگی، افزایش رفت و آمدهای محلی و خانوادگی، مشارکت سیاسی (مثل انتخابات)، افزایش تعاون و مشارکت، افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی، افزایش انسجام اجتماعی است.

سومین عامل مربوط به اثرات کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی «آسیب‌های اجتماعی» نام‌گذاری شده و شامل متغیرهای کاهش دزدی و سرقت، کاهش طلاق، کاهش نزاع و درگیری، کاهش اعتیاد، کاهش مفاسد اخلاقی، کاهش جرم و بزهکاری، کاهش طلاق است.

«ساختار جمعیتی» به‌عنوان چهارمین عامل از اثرات کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی در مناطق شهری استان اصفهان از دیدگاه مردان می‌باشد که به‌دنبال آن اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده، افزایش افراد باسواد، کاهش سن ازدواج، کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند، تمایل برای داشتن فرزند به‌وجود آمده است. بر این اساس می‌توان گفت کسب و کارهای خرد دارای اثرهای مطلوبی به صورت نظام بهداشت و درمان، مشارکت و ارتباطات اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و ساختار جمعیت بر ساختار اجتماعی از دیدگاه مردان می‌باشد. بنابراین فرض پژوهش مبنی بر اثر مطلوب کسب و کارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری از دیدگاه مردان مورد تأیید قرار می‌گیرد و فرض صفر رد می‌شود.

جدول (۷): ضریب عاملی دوران یافته شاخص‌های اجتماعی از دیدگاه مردان

بار عاملی	متغیرها	نام عامل
۰/۹۱۸	اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و...)	نظام سلامت و بهداشت
۰/۷۸۲	کاهش بیماری‌ها	
۰/۷۷۷	افزایش کیفیت زندگی	
۰/۷۱۷	افزایش امید به زندگی	
۰/۸۲۴	تنش‌های جسمی و روانی	
۰/۷۴۲	بهبود بهداشت و سلامت	
۰/۸۳۸	بهبود سطح تغذیه	

نام عامل	متغیرها	بار عاملی
	افزایش تعداد مراکز بهداشتی	۰/۶۰۸
مشارکت و ارتباطات اجتماعی	کاهش انزای خانواده	۰/۸۴۵
	افزایش پیوند خانوادگی	۰/۷۸۴
	افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی	۰/۸۸۵
	مشارکت سیاسی (مثل انتخابات)	۰/۸۷۳
	افزایش تعاون و مشارکت	۰/۸۰۱
	افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی	۰/۸۱۲
	افزایش انسجام اجتماعی	۰/۸۶۳
آسیب‌های اجتماعی	کاهش دزدی و سرقت	۰/۸۷۶
	کاهش طلاق	۰/۸۵۸
	کاهش نزاع و درگیری	۰/۵۲۲
	کاهش اعتیاد	۰/۷۸۰
	کاهش مفاسد اخلاقی	۰/۸۲۲
	کاهش جرم و بزهکاری	۰/۹۱۲
	کاهش طلاق	۰/۵۵۳
ساختار جمعیتی	اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده	۰/۹۵۹
	افزایش افراد باسواد	۰/۸۶۴
	کاهش سن ازدواج	۰/۸۹۵
	کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند	۰/۸۳۵
	تمایل برای داشتن فرزند	۰/۹۰۷

منبع: (یافته‌های پژوهش)

فرضیه ۲: بین زنان و مردان از نظر اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

H0 = انتظار می‌رود بین زنان و مردان از نظر اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود نداشته باشد.

H1 = انتظار می‌رود بین زنان و مردان از نظر اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود داشته باشد.

نتایج جدول (۸) نشان می‌دهد که بین زنان و مردان مورد مطالعه از نظر اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و...)، کاهش بیماری‌ها، افزایش کیفیت زندگی، افزایش امید به زندگی، تنش‌های جسمی و روانی، بهبود بهداشت و سلامت، بهبود سطح تغذیه، کاهش انزوای خانواده، مشارکت سیاسی (مثل انتخابات)، کاهش نزاع و درگیری، کاهش مفسد اخلاقی، کاهش جرم و بزهکاری، کاهش طلاق، اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده، افزایش افراد باسواد، کاهش سن ازدواج، کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند و تمایل برای داشتن فرزند تفاوت معنی‌داری وجود دارد. یعنی افراد مورد مطالعه در زمینه این نوع اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری اتفاق نظر نداشتند. بر اساس میانگین رتبه‌ای موجود در جدول (۸) کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان از دیدگاه زنان دارای اثرهای مطلوب بیشتری بوده است. علاوه بر این بین دو گروه زنان و مردان از نظر سایر شاخص‌های اجتماعی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. این شاخص‌ها عبارت‌اند از: افزایش تعداد مراکز بهداشتی، افزایش تعاون و مشارکت، افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی، افزایش انسجام اجتماعی، کاهش دزدی و سرقت، کاهش طلاق، کاهش اعتیاد، افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی. در واقع می‌توان گفت کسب‌وکارهای خرد اثرات اجتماعی مشابهی از دیدگاه دو گروه مردان و زنان داشته است؛ بنابراین می‌توان گفت فرض تحقیق مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین دو گروه زنان و مردان تنها در برخی از شاخص‌ها مورد تأیید قرار گرفته است و در برخی موارد فرض صفر تأیید شده است.

جدول (۸): مقایسه اثرهای کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی در بین مردان و زنان

sig	من ویتنی	میانگین رتبه‌ای		متغیرها
		زنان	مردان	
۰/۰۰	۸/۱۴	۱۷۵/۱	۲۴۶/۴۵	اثر بر سلامت (امنیت غذایی، افسردگی و...)
۰/۰۰	۹/۸	۱۷۴/۱۴	۲۴۱/۴۷	کاهش بیماری‌ها
۰/۳۳۸	۱/۲۰	۱۸۹/۱۸	۲۰۱	افزایش کیفیت زندگی
۰/۰۰۱	۹/۱۹	۱۸۰/۱۸	۲۴۱/۲۴	افزایش امید به زندگی
۰/۲۴۲	۱/۳۰	۱۸۷/۱۴	۲۰۵/۲۰	تنش‌های جسمی و روانی
۰/۴۳۰	۱/۳۳	۱۹۰/۱۷	۱۸۸/۱۰	بهبود بهداشت و سلامت

sig	من ویتنی	میانگین رتبه‌ای		متغیرها
		زنان	مردان	
۰/۰۰	۹/۸	۲۶۶/۲۶	۱۷۸/۱۷	بهبود سطح تغذیه
۰/۹۸۵	۱/۱	۱۹۳/۹۳	۱۹۸/۰۰	افزایش تعداد مراکز بهداشتی
۰/۰۰	۱۳/۱	۲۴۷	۱۶۲/۱۰	کاهش انزواي خانواده
۰/۷۵۱	۱/۱۹	۱۹۸	۱۹۷/۱	افزایش پیوند خانوادگی
۰/۶۴۵	۱/۱۳	۱۷۵/۵	۱۷۷/۸	افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی
۰/۰۰	۷/۸	۲۵۱/۱	۱۸۲/۱	مشارکت سیاسی (مثل انتخابات)
۰/۷۱۱	۱/۱۱	۱۹۰/۱۹	۱۸۸/۱۸	افزایش تعاون و مشارکت
۰/۷۱۶	۱/۳۰	۱۹۲/۱۷	۱۹۰/۱۱	افزایش تعداد مراسم مذهبی و شادی
۰/۸۱۴	۱/۱۱	۱۹۶/۱۰	۱۹۸/۱۳	افزایش انسجام اجتماعی
۰/۶۵۱	۱/۱۳	۱۷۶/۱۷	۱۷۷/۷۸	کاهش دزدی و سرقت
۰/۶۹۵	۱/۲۱	۲۰۴/۲۴	۱۸۴/۱۹	کاهش طلاق
۰/۲۴۱	۱/۳۰	۱۸۷/۲۳	۲۰۱/۴۹	کاهش نزاع و درگیری
۰/۵۱۲	۱/۳۳	۱۹۰/۱۵	۱۸۹	کاهش اعتیاد
۰/۴۵۷	۱/۳۵	۱۹۳/۱۷	۱۸۸/۱۸۹	کاهش مفاسد اخلاقی
۰/۰۰	۸/۱۹	۱۷۸/۳۵	۲۲۲/۹۳	کاهش جرم و بزهکاری
۰/۰۰	۱/۱۰	۱۷۸/۸۹	۲۲۰/۸۲	کاهش طلاق
۰/۱۴۱	۱/۱۰	۱۸۴/۱۸	۲۱۸	اسلوب گرفتن ترکیب سنی خانواده
۰/۲۸	۱/۳۶	۱۸۶/۲۶	۲۰۱/۲	افزایش افراد باسواد
۰/۱۴۲	۱/۹۰	۱۷۵/۱۸	۲۲۰/۲۵	کاهش سن ازدواج
۰/۴۵۷	۱/۴۷	۱۹۴/۴۵	۱۹۷/۱	کاهش تعداد خانواده تک‌فرزند
۰/۰۰	۸/۵۳	۱۷۱/۹۵	۲۴۵/۵۵	تمایل برای داشتن فرزند

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی کسب‌وکارهای خرد و تأثیر آن بر ساختار اجتماعی از دیدگاه جنسیتی با رویکرد تحلیل عاملی و استفاده از آزمون من ویتنی در مناطق شهری استان اصفهان انجام گرفت، تأثیر کسب‌وکارهای خرد ساختار اجتماعی با تعریف چهار عامل اجتماعی آسیب‌های اجتماعی، نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی و ساختار جمعیتی به‌عنوان مقیاس‌هایی برای کسب‌وکارهای خرد در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که کسب‌وکارهای خرد دارای اثرهای مطلوب بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان بوده است. ماهیت این عوامل از دیدگاه زنان و مردان تا حدودی یکسان بوده، به‌طوری‌که هر یک از آنها، از تعدادی متغیر تقریباً مشابه تشکیل شده‌اند، اما از دو دیدگاه زنان و مردان، ترتیب اهمیت عوامل متفاوت است. از دیدگاه زنان ۴ عامل به‌دست آمده به ترتیب عبارت‌اند از: آسیب‌های اجتماعی، نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی و ساختار جمعیتی و از دیدگاه مردان با کمی تفاوت این ۴ عامل عبارت‌اند از: نظام سلامت و بهداشت، مشارکت و ارتباطات اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و ساختار جمعیتی.

بر اساس نتایج تحلیل عاملی مهم‌ترین اثر کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی نواحی شهری استان اصفهان آسیب اجتماعی و نظام بهداشت و سلامت است. کسب‌وکارهای خرد منجر به کاهش مشکلات بی‌شمار ساکنان شهری می‌شود به‌طوری‌که آنان با تولید انواع کالاها در محیط خانه، با افزایش درآمد و تولید مواجه می‌شوند. در نتیجه با توجه به بهبود معیشت خانوار و همچنین افزایش سرمایه، زمینه‌های اعتبار مالی و خانواده فراهم شده که باعث تقویت بنیه اقتصادی خانواده می‌گردد. مسلماً تقویت بنیه اقتصادی خانوار رابطه مستقیمی با کاهش دزدی و سرقت، کاهش جرم و بزهکاری، کاهش اعتیاد، کاهش مفاسد اخلاقی، کاهش نزاع و درگیری، کاهش طلاق دارد. وقتی رفاه و معیشت و بنیه اقتصادی خانواده بهبود یابد اولین اثر خود را در ارتقاء وضعیت بهداشت و سلامت خانواده می‌گذارد، به‌طوری‌که به کاهش اضطراب و کاهش بیماری‌های مرتبط با اضطراب می‌انجامد.

نتایج حاصل از پژوهش حاضر با نتایج پژوهش سعیدی مبارکه (۱۳۹۳) که به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کسب‌وکار در حوزه کسب‌وکارهای خرد بر ساختارهای اجتماعی و اقتصادی بر اساس مدل PEST (مطالعه موردی: شهر اصفهان) پرداخته،

همسو است که مهم‌ترین عواملی که باعث تأثیر بر کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی می‌شود، می‌توان به موارد کاهش سرعت و بزه در جامعه و افزایش امنیت اشاره کرد. در این پژوهش عوامل محدودی را مورد بررسی قرار داده است.

عامل دیگر به‌دست آمده از تحلیل عاملی اثرات کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی افزایش مشارکت هم از دیدگاه زنان و هم مردان بوده است. بروز اثرهای کسب‌وکارهای خرد منجر به افزایش رونق اقتصادی در خانوارهای شهری شده و تقویت بنیه مالی و افزایش درآمد بر مشارکت شاغلان تأثیرهای مطلوبی داشته است. نتیجه مصاحبه با تعدادی از شاغلان نشان داد که تعداد برگزاری و نحوه برگزاری مراسم مذهبی تغییر نموده و به گفته آنها تعداد مراسم عروسی مرتبط با معیشت خانواده تعیین می‌شود. مسلم است هر قدر تعداد خانواده‌های دارای شرایط اقتصادی خوب افزایش یابد تعداد مراسم و به تبع آن مشارکت آنها نیز افزایش می‌یابد که این در سایه کسب‌وکارهای خرد می‌تواند محقق شود. در برخی از شهرها افزایش روابط اجتماعی و افزایش مشارکت که اغلب ناشی از بهبود معیشت خانوار است، منجر به کاهش تدریجی ناهنجاری‌های درون خانواده می‌شود که این امر در استحکام بنای زیربنای خانواده مؤثر است.

عامل دیگری که در ساختار اجتماعی مؤثر است تغییر ساختار جمعیتی می‌باشد. این عامل هم از دیدگاه زنان و هم از دیدگاه مردان به‌عنوان عامل چهارم می‌باشد. یکی از مؤلفه‌های تعیین‌کننده بر ساختار اجتماعی جوامع شهری، مؤلفه جمعیت و تغییرات صورت گرفته بر روی آن است. بر اثر کسب‌وکارهای خرد و تقویت اقتصاد شهری، و به‌دنبال کاهش بحران اقتصادی، بحران‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابد. کسب‌وکارهای خرد با برطرف کردن بیکاری سرپرستان خانواده و جوانان شهری مصادف شده و بقای خانوارها را سبب می‌شود. در این راستا عامل تغییر ساختار جمعیتی معرف پاسخ‌های افراد به کسب‌وکارهای خرد است که در جریان شکوفایی آن، ترکیب سنی خانواده، به نفع ماندگاری جوانان و ماندگاری زنان شهری تغییر یافته است. علاوه‌براین میزان باروری زوج‌های جوان افزایش یافته و زمان بچه‌داری به موقع انجام می‌شود. در خانواده‌های که وضعیت مالی خوبی دارند دارای فرزندان بیشتر می‌باشند. به گفته پاسخگویان مورد مصاحبه، کسب‌وکارهای خرد و افزایش درآمد و افزایش اشتغال اعتبار مردان شهری را افزایش داده است. آنها اظهار داشته‌اند فاصله بین مراسم عقد و عروسی کاهش یافته و اعتبار خانواده داماد که کاهش فاصله بین عقد و عروسی بوده را افزایش داده است.

نتایج مقایسه آزمون من ویتنی نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو دیدگاه زنان و مردان در زمینه تأثیر کسب‌وکارهای خرد بر ساختار اجتماعی وجود دارد. میانگین رتبه‌ای به‌دست آمده نشان داد که اثر مثبت و مطلوب کسب‌وکارهای خرد از دیدگاه زنان بیشتر بوده است.

بر اساس نتایج به‌دست آمده می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه نمود:

۱- باید حمایت‌های مالی دولتی برای ایجاد کسب‌وکارهای خرد صورت گیرد، تا وضعیت درآمد افراد درگیر در سطح مطلوبی قرار گیرد که این امر می‌تواند در کاهش آسیب‌های اجتماعی بسیار مؤثر باشد.

۲- تلاش شود قوانین جامع در ابعاد مختلف نسبت به شرایط جسمی و روحی افراد درگیر ایجاد و در سطح جامعه آموزش داده شود و تلاش‌های فرهنگی لازم از سطح مدارس برای ایجاد دیدگاه متناسب برای اشتغال افراد فراهم شود.

۳- دوره‌های آموزشی برای ترویج کسب‌وکارهای خرد برگزار شود تا سبب دانش‌افزایی و حمایت از افراد کارآفرین کسب‌وکارهای خرد شود تا در پرتو آن نقش مشارکت شهریان افزایش یابد.

۴- استفاده از ظرفیت دانشگاهی در جهت بهبود تلفیق آموزش‌های رسمی و غیررسمی در جهت توسعه کسب‌وکارهای خرد.

۵- برندسازی محصولات تولیدی در راستای بهبود تولید.

فهرست منابع

احمدی، عاطفه و افراسیابی، عبدالرسول (۱۳۹۶). *بررسی عوامل مؤثر بر گسترش تعاونی مشاغل خانگی*. دومین کنفرانس اقتصاد، مدیریت و حسابداری، تهران. اهری، زهرا (۱۳۹۵). *تأملی بر ساختار و چگونگی پیدایش آن*. دو فصلنامه فیروز اسلام، ۲(۲)، ۴۵-۶۹.

ایزدی، بنت‌الهدی؛ رضائی‌مقدم، کورش و اسداله‌پور، علی (۱۳۹۵). *سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کارآفرینی در کسب‌وکارهای خرد بخش کشاورزی در مناطق شهری شیراز*. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۲(۱)، ۳۹-۵۱.

تقی‌بیگی، معصومه؛ آگهی، حسین و میرک‌زاده، علی‌اصغر (۱۳۹۳). *بررسی موانع و راهکارهای مناسب توسعه کسب‌وکارهای خرد شهری شهرستان اسلام‌آباد غرب*.

- پژوهش‌های شهری، ۵(۲)، ۲۸۳-۳۱۰.
- دادورخانی، فضیله (۱۳۹۲). چالش‌های توسعه شهری و اشتغال زنان. *تحقیقات جغرافیایی*، ۳۸(۵۵)، ۱۷۷-۱۸۸.
- رودگر نژاد، فروغ و کیاکجوری، کریم (۱۳۸۹). *چالش‌ها و موانع توسعه کسب‌وکارهای خرد*. اولین همایش ملی توسعه کسب‌وکارهای خرد، تهران.
- ریترز، ج. (۱۳۹۴). *مبانی نظریه جامعه‌شناسی معاصر و ریشه‌های کالسیک آن*. تهران: چاپ ثالث.
- سالنامه آماری استان اصفهان (۱۳۹۵). اصفهان: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، معاونت آمار و اطلاعات.
- سعیدی مبارکه، آرزو (۱۳۹۳). *عوامل مؤثر بر توسعه کسب‌وکار زنان در حوزه کسب‌وکارهای خرد بر اساس مدل PEST (مطالعه موردی: شهر اصفهان)*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده مدیریت و حسابداری، سیستان و بلوچستان، ایران.
- سلامی، حسین و انصاری، مهدی (۱۳۹۵). نقش کشاورزی در ایجاد اشتغال و توزیع درآمد. *مجله اقتصاد و توسعه کشاورزی*، ۴۰(۳)، ۱-۲۰.
- غلامی، نادر (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر راه‌اندازی کسب‌وکار خرد و ارائه الگوی آن در شهر تهران. *ماهنامه کار و جامعه*، ۱۴۳(۱)، ۴-۱۸.
- قدیری معصوم، مجتبی؛ برقی، حمید؛ جمینی، داود و جمشیدی، علیرضا (۱۳۹۳). وضعیت اشتغال در مناطق شهری ایران طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۳۵ (مطالعه موردی: مناطق شهری استان اصفهان). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴۶(۲)، ۳۷۹-۳۹۸.
- گیدنز، آ. (۱۳۹۲). *چکیده آثار گیدنز*. تهران: چاپ ققنوس.
- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۱۳۹۸).

- AltenBurg, T. & Meyer-Stamer, J. (1999). How to promote clusters: policy experiences from Latin America. *World Development*, 27(3): 1693-1714.
- Çelik, M. & Tatar, M. (2011). Employment-unemployment Issues and Solution Suggestions Adiyaman Example. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 3(2), 1211- 1226.
- Cooper, R. & Goby, V.P. (1999). *Famale business owner Singapore and else where: areview of studies*. Journal of small business management, 37.
- Rayfield, J. & Croom, B. (2010). Program needs of middle school agricultural education teachers: A Delphi Study. *Journal of Agricultural Education*, 51(4), 131-141.

Reference

- Ahmadi, A. Afrasiabi, A. (2016). Investigating factors affecting the expansion of home business cooperatives, the second economics, management and accounting conference, Tehran. (In Persian)
- Ahri, Zahra (2015). A reflection on the structure and how it came about, Firoz Islam Quarterly, 2(2), 45-69. (In Persian)
- AltenBurg, T. Meyer-Stamer, J. (1999). How to promote clusters: policy experiences from Latin America, World Development, 27(3), 1693-1714.
- Barrows, R. L. and Bromley, D.W. (1975). Employment Impacts of the Economic Development, Administration's Public Works Program, American Journal of Agricultural Economics, 75(1), 46-54.
- Cali, M., and Menon, C. (2013). Does Urbanization Affect Rural Poverty? Evidence from Indian Districts, The World Bank Economic Review, 27(2), 171-201.
- Cooper, R. & Goby, V.P. (1999). Female business owner Singapore and else where: a review of studies, Journal of small business management, 37.
- Çelik, M., and Tatar, M. (2011). Employment-unemployment Issues and Solution Suggestions Adiyaman Example, Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, Vol. 3, No. 2, PP. 1211- 1226.
- Dadvarkhani, F., 2006, Challenges of Rural Development and Women's Employment, Geographical Research. 38(55): 171-188. (In Persian)
- Edwards, M. and Haines, A. (2007). Evaluating Smart Growth: Implications For Small Communities, Journal Of Planning Education And Research, 49-64.
- Ghadiri Masoom, M., Barghi, H., Jamini, D., & Jamshidi, A. (2014). The Employment Situation in Rural Areas of Iran during 1956-2006 (Case Study: Rural Areas of Isfahan Province). Human Geography Research, 46(2), 379-398. doi: 10.22059/jhgr.2014.51569. (In Persian)
- Ghanbari, Y., Hajarian, A., Ansari, R., & Kiani, F. (2012). Encouraging and discouraging factors for rural women participation in agricultural activities, (case study: Fereidoonshahr County). Journal of Research and Rural Planning, 1(2), 71-87. doi: 10.22067/jrrp.v1i2.16805. (In Persian)
- Gholami, Nader (2013). investigation of the factors affecting the establishment of small businesses and presenting its model in Tehran, Work and Society Monthly, 143(1), 18-4. (In Persian)
- Habbershon, T. Pistrui, J. and McGrann, M. (2006). Enterprising Families: Mindset and Methods for Wealth Acceleration in a Dynamic Marketplace. Journal of Rural Studies.
- Kamete A., Tostensen A, and Tvedten I. (2001). From Global Village to Urban Globe, Urbanization and Poverty in Africa, Implication for Norwegian Aid Policy, Report 2001: 2

- <http://Cmi.No/Pdf/?File=/Publications/2001/Rep/R2001-2pdf?> (January 2011).
- Izadi, B. H., Rezaei Moghaddam, K., & Asadollahpour, A. (2016). Influencing Factors and Obstacles for Accomplishing Entrepreneurship Development in Agricultural Home-Based Businesses in Villages of Shiraz. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 12(1), 39-51. (In Persian)
- Mambula, Ch. (2002). Perceptions of SME Growth Constraints in Nigeria. *Journal of Small Business Management*. 1(1), 58-65.
- Taghibaygi, M., Agahi, H., & Mirakzadeh, A. A. (2014). A Study of Barriers and Suitable Solution in Development of Rural Household Jobs from the Perspective of Rural Women and Expert in the City of West Islamabad. *Journal of Rural Research*, 5(2), 283-310. doi: 10.22059/jrur.2014.52472. (In Persian)
- Rayfield, J. and Croom, B. 2010, Program needs of middle school agricultural education teachers: A Delphi Study, *Journal of Agricultural Education*, 51(4), 131-141.
- Roberts, N. (2004). Public deliberation in an age of direct citizen participation. *American Review of Public Administration*, 34(3), 315-353.
- Rodgar Nejad, Forough, Kiakjuri, Karim, 1389, Challenges and obstacles to the development of small businesses, the first national conference on the development of small businesses, Tehran, 135-143. (In Persian)
- Saidi Mubarakheh, Arzoo, (2013). Factors affecting the development of women's business in the field of small businesses based on the PEST model (case study: Isfahan city), Master's thesis, University of Sistan and Baluchistan, Faculty of Management and Accounting. (In Persian)
- Salami, H., & Ansari, V. (2009). The Role of Agriculture in Job Creation and Income Distribution: A path Decomposition Analysis. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 2-40(3), 12-19. (In Persian)
- Seymour, N. (2001). "Women Entrepreneurs in the developing world". August caffman center for entrepreneurial leadership Digest number 01.
- Walter, P. (2006). introduction to the special issue toward building women's Entrepreneurship,: Theory & practice, paris. OEC.
- Werts, C. E., Linn, R. L., & Joreskog, K. G. (1974). Interclass reliability estimates: Testing structural assumptions. *Education and Psychological Measurement*, (34), 25-33.

